

Lutiers, constructors de bellesa

En època d'allau virtual, quan el futur s'albira governat pels cervells tecnològics, hi ha oficis com el dels lutiers que entronquen amb una de les millors aventures de la humanitat: la conquesta del so, de la seva bellesa.

JORDI ARBONÈS (NIF) > TEXT

CLAUDI VALENTÍ > FOTOS

La feina del lutier està envoltada d'un cert misteri perquè s'hi suma la paciència, la solitud, la precisió i, també, el domini de la matèria.

Segurament això ho han fomentat més els que observen els lutiers que no pas ells mateixos, font d'inspiració literària i cinematogràfica. És un treball que segueix les pautes pròpies d'un camí mesurat, en el qual no tenen cabuda les dreceres. Per altra banda, potser allò que atorga categoria a aquest ofici és que conté una saviesa imprescindible en tots els àmbits de la interpretació musical. Treballen en un territori que, per un costat, és d'extrema concreció —matemàtica

exactitud— i, per l'altre, és inaprehensible perquè hi juguen factors com la intuïció i l'experimentació. Als profans els sorprèn que alguns d'ells no siguin músics experimentats i, en canvi, sàpiguen crear instruments amb capacitat d'oferir les excel·lències de composicions antigues i modernes. El lutier, al capdavant, és un missatger entre la creació pura i la interpretació: ofereix l'artefacte ideal perquè cada intèrpret desenvolupi el seu talent. No hi ha dos intèrprets ni dos instruments iguals.

L'únic secret és que no hi ha secret

Els lutiers actuals es desmarquen de la imatge mítica d'un ofici envoltat de secrets i, sovint, comparat amb el dels alquimistes. Coneixedors de la càrrega llegendària que acompanya l'ofici, són més prosaics i, per això, apunten: la paciència que reclama la feina és essencial a l'hora d'endinsar-se en la construcció d'un instrument. Cada pas —l'asseccament i el buidatge de la fusta, les hores que calen perquè els proces-

**El treball dels
lutiers roman
en una frontera
en la qual es troben
l'artesania, l'ofici, la
imaginació i l'art**





>> *Jordi Gelabert, de
Santa Coloma de Farners.*

sos arribin al port correcte— és determinant per obtenir un bon instrument. Així, observem que la manera de mesurar i administrar el temps és diferent que en altres oficis, ja que, més enllà de la utòpica recerca de l'objecte perfecte, és necessari saber mirar, escoltar i esperar els resultats del fecund pas de les hores. La lentitud dels processos comporta l'acceptació d'un treball que la majoria de vegades es fa en solitud, en recerca d'un so imaginat. La disciplina del lutier funciona de manera diferent a d'altres disciplines solitàries, com la pintura o l'escultura, ja que la culminació del seu art no està en la creació mateixa sinó en el músic que hi aconsegueix la bellesa amb una encertada manipulació. Per arribar a aquest horitzó, és bàsica la precisió. Un lutier sempre s'està formant. Busca en els mestres, en textos antics i moderns —mostres d'instruments antics als museus—, les pautes que van inspirar, fa segles, els investigadors del so a fer evolucionar la música. La memòria conté el substrat d'un concepte

bàsic, la precisió amb què han d'estar muntades les peces perquè l'ànima dels instruments tingui esperit i reproduïxi allò que el talent de l'interpret té al cap. En el fons, és una qüestió d'ordre científic, però també de pulsions i d'acurada investigació. El desig d'investigar és inherent al caràcter del lutier, que treballa amb fustes d'arreu del món —la composició de les vetes, el dibuix sònic que ofereix la natura—, que experimenta amb els vernissos i amb les eines que li han d'aportar el timbre i l'harmonia desitjada.

L'evolució de la música tant segueix l'espectacular talent dels compositors com la finesa dels artesans que han creat els instruments

Els lutiers d'ara

Catalunya i les comarques gironines són terra de llarga tradició pel que fa als lutiers. Al segle XVI, el treball dels mestres lutiers estava reglamentat, igual que la compra i venda de fusta i la seva posterior comercialització. Actualment, l'ofici continua viu i amb bona salut. En el racó menys esperat de qualsevol poble, sovint hi ha un taller i un lutier que ajusta el timbre, la qualitat i la potència d'un instrument, o un músic que fa proves per triar les cordes més adients al seu tremp. L'entesa entre lutier i músic és bàsica a l'hora de recercar el so imaginat. Per altra banda, cada interpret necessita un lutier de capçalera, un «doctor del so» en qui confiar quan cal reajustar o restaurar l'instrument. Gràcies a mantenir viva aquesta comunitat creix tant la trajectòria de l'interpret com la del lutier.





>> *Guitarres Camps, de Porqueres.*



>> *Cesc Sans, de Sant Jaume de Llierca.*



>> *J. A. Garcia «Sedó», de Vilert.*

Els començaments

S'ha perdut la figura de l'aprenent gremial. De fet, trobem lutiers com J. A. Garcia «Sedó», de Vilert, que són autodidactes: «Vaig començar a fer el meu primer instrument, un banjo, quan tenia divuit anys perquè en aquella època, els anys setanta, era molt difícil aconseguir a Barcelona un bon instrument. Em vaig inspirar en les portades dels discos (mandolina, llaüt, psalteri, guitarra, viola de roda)». Cesc Sans, de Sant Jaume de Llierca, que construeix gralles, diu: «Vinc de tocar música tradicional, he fet de mecànic *maitriser* i de delinear i em vaig posar a fer instruments a partir de la intuïció. La lògica mecànica és un terreny en el qual em moc bé (gralles, sac de gemecs, dolçaina i bot aranès)». Jordi Gelabert (Santa Coloma de Farners) fa violins des del 2005: «Un company meu de l'orquestra Montgrins, Jordi Roscada, em va guiar en els primers passos com a constructor de violins. En vaig comprar un i el vaig desmuntar. A partir d'aquí em vaig anar espavilant. Més endavant vaig anar sovint a Cremona, a Itàlia, terra d'Stradivarius i Guarneri, lutiers llegendaris». Xavier Camps, de Porqueres, es dedica a la fabricació de guitarres: «La nostra empresa és familiar i sorgeix d'un negoci de caruatges. Quan això va anar a menys, el nostre pare, que sabia música, el 1945 es va animar a fabricar guitarres. Els fills vam estudiar música i fusteria». Cadascú té uns orígens i unes experiències diferents. Hi ha, però, un punt en comú: la passió per la música i, sobretot, la curiositat d'una gent que, malgrat les dificultats de cada època, decideix tirar endavant un projecte vital apassionant.

Innovacions

El lutier, tot i ser un artesà que domina les tècniques tradicionals, també és una persona inquieta que experimenta. Sans ha creat un nou instrument: «L'anomeno clarifon, i l'he fet gràcies a una demanda que em feien alguns músics. De tota manera, treballar amb instruments diferents o nous no acostuma a ser rendible, perquè ningú no et paga les hores de feina que hi dediques». Sedó remarca: «La viola de roda és dels



>> *Guitarres Camps,
de Porqueres.*

instruments que estan més oberts a evolucionar. Des dels anys vuitanta ha fet una transformació enorme. S'havia mantingut estancat des del segle XVIII i, sobretot a França, va fer una revifada i ara la gent l'ha agafat no solament per interpretar música antiga sinó també actual i d'avantguarda. Sans comenta: «Hi ha tallers que treballen escrupolosament en models matemàtics, però quan els porten a la pràctica no sonen bé. Paràmetres descontrolats. Els costa trobar l'esperit de l'instrument. De vegades em demanen com arribo a certes conclusions. Sovint la gent només busca fórmules i s'oblida de la intuïció. Treballo a sobre de l'instrument per buscar solucions harmòniques. És una relació interessant, la d'un físic pur i un lutier pur». Sedó explica: «Veig la construcció d'instruments connectada amb la música. Per a mi, un lutier d'alguna manera és o ha de ser músic. N'ha de tenir el concepte global. M'agrada tocar perquè així m'adono de quantitat de detalls i dels problemes dels intèrprets. Hi ha d'haver un diàleg amb el client per entendre què demana i què vol fer». Gelabert diu que construeix el pont del violí a mida de l'estudiant o del violinista, perquè és bàsic que sigui còmode a l'hora de tocar-lo.

Tots estan d'acord que cada instrument fa via pel seu compte, com també

ho fa cada intèrpret. D'alguna manera els instruments tenen un alè propi. Els afecta la temperatura, l'ànim de l'intèrpret i, sobretot, la manera com els cuida el músic i la manera amb què s'hi manté l'equilibri i l'ànima del so a través del temps.

La feina

A l'empresa Camps van començar a fer guitarres de juguina. Després, per als turistes —sempre afinades i que es poguessin tocar— i, a poc a poc, van fer guitarres per a professionals. Camps explica: «El meu pare havia tingut sempre el concepte d'empresa, la idea de fer les guitarres d'una en una no l'hem tinguda mai»; Sans afirma: «Treballo amb molts instruments diferents, cosa que no és rendible com a empresari d'instruments tradicionals i ètnics. El que em demanen més són les gralles seques —no porten claus— i les gralles dolces amb claus. I

també les tarotes, que són anteriors a les tenores. M'agraden més perquè tenen un so amb molta personalitat». Sedó enfoca la feina des d'un altra banda: «No faig sèries. Cada instrument és únic, i això em permet diversificar els instruments. En aquest sentit sóc un lutier atípic. En aquesta època de crisi poca gent s'atreveix a invertir en un instrument. Els músics tenen poca feina i això afecta els lutiers. És una cadena». L'experiència artesanal i professional de cada lutier porta a una sola eixida: treballar per a l'exterior. Gairebé tota la producció de Camps va a l'exportació arreu del món. Sans visita fires europees i promociona els seus instruments fets a Catalunya: «Tinc instruments escampats per Europa en tot tipus de formacions de carrer. Ens hem d'obrir a l'estranger, perquè els nostres instruments no són tan populars com, per exemple, les gaites gallegues o escoceses». Sedó conclou respecte a la tasca dels lutiers i dels músics: «Des del punt de vista de les institucions, tot això que fem no val res».

Les primeres notes d'un instrument acabat de construir remetent al naixement d'alguna cosa important. El so que després d'una nova peça ens parla de la bellesa que només l'enginy i l'ofici dels lutiers saben crear.

Jordi Arbonès (NIF) és escriptor.

**Les primeres notes
d'un instrument acabat
de construir remetent
al naixement d'alguna
cosa important**